

JOEEP

Journal Homepage: <http://dergipark.org.tr/joeeep>

Araştırma Makalesi • Research Article

Siyasal Partizanlık, Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı ve Oy Kayırmacılığı: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'den Uygulama Örnekleri *

Political Partisanship, Gerrymandering and Vote Preference: Practice Examples from the United States and Turkey

Serdar Yay^{a,*}

^a Doç.Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Karabağlar, İzmir, Türkiye
ORCID: 0000-0002-8726-744X

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 15 Haziran 2022

Düzeltilme tarihi: 23 Temmuz 2022

Kabul tarihi: 27 Eylül 2022

Anahtar Kelimeler:

Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı

Siyasal Partizanlık

Oy Kayırmacılığı

ARTICLE INFO

Article history:

Received: June 15, 2022

Received in revised form: July 23, 2022

Accepted: Sep 27, 2022

Keywords:

Gerrymandering

Political Partisanship

Vote Preference

ÖZ

Bir siyasi parti veya aday lehine seçim bölgelerinin manipüle edilerek belirlenmesine Massachusetts eyaleti valisi Elbridge T. Gerry'e atıfla Türkçe literatürde "hileli seçim bölgesi taksimatı" olarak tercüme edilebilecek "gerrymandering" adı verilmektedir. Gerrymandering hem siyasi partizanlığa hem de oy kayırmacılığına önemli bir örnek olarak görülebilir. Bu çalışmada gerrymandering tarihsel süreçte ortaya çıkışı ile birlikte değerlendirilmekte, amacının yanı sıra türleri ve etkileri detaylıca ele alınmaktadır. Çalışmada ayrıca gerrymanderingin uygulanmasına dair bazı örnekler sunulmakta ve kavramın ortaya çıktığı ABD ile Türkiye'den geçmişten günümüze gerrymandering örnekleri verilmektedir. Dünya'da ve Türkiye'de geçmişten günümüze devam edegelen seçim hilesi tartışmaları göz önünde bulundurulduğunda, bu durumun uzunca yıllar daha devam edeceği anlaşılmakta, bu çalışma ile söz konusu tartışmalara bir katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

ABSTRACT

The determination of electoral districts by manipulation in favor of a political party or candidate is called "gerrymandering", which can be translated as "fraudulent electoral district division" in Turkish literature, referring to the governor of Massachusetts state Elbridge T. Gerry. Gerrymandering can be seen as an important example of both political partisanship and nepotism. In this study, gerrymandering is evaluated together with its emergence in the historical process, its types and effects are discussed in detail as well as its purpose. In addition, some examples of the application of gerrymandering are presented and examples of gerrymandering are given from the past to the present from the USA where the concept emerged, and Turkey. Considering the ongoing election fraud debates in the World and at Turkey from the past to the present, it is understood that this situation will continue for many more years, and this study aims to contribute to these discussions.

1. Giriş

Demokrasilerin en önemli unsurlarından biri olan seçimler bir yandan toplumların kaderini belirlerken, bir yandan da en büyük demokrasilerin dahi neden başarısızlığa mahkûm olacağını gözler önüne sermektedir. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri de seçim hileleridir. Gerrymandering, seçim hilelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gerrymandering, seçim bölgelerinin dağılımı ya da taksimatında siyasi avantaj sağlamak ve bu çerçevede oylarını maksimize etmektir. Türkçe literatüre "Hileli seçim bölgesi taksimatı" olarak tercüme edilebilecek gerrymandering bir siyasi partinin oylarını arttırmak ve seçimi kazanmak ve/veya rakip siyasi partinin oylarını azaltmak ve meclise göndereceği temsilci sayısını azaltmak gayesiyle seçim çevresini hileli bir şekilde yeniden dizayn

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: serdar.yay@idu.edu.tr

Atf/Cite as: Yay, S. (2022). Siyasal Partizanlık, Hileli Seçim Bölgesi Taksimatı ve Oy Kayırmacılığı: ABD ve Türkiye Örneği. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 7(2), 71-84

e-ISSN: 2651-5318. © 2022 TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark ev sahipliğinde. [Hosting by TÜBİTAK ULAKBİM JournalPark.]

etme girişimidir (Aktan, 2022: 2). Özetle, gerrymandering seçim bölgesi sınırlarının bir siyasi parti veyahut siyasal grubun menfaatine olacak şekilde çizilmesi işlemidir.

Çalışmada gerrymanderingin tanımı ve amacından bahsedildikten sonra türleri ve etkilerine değinilmektedir. Daha sonra gerrymandering muhtelif örneklerle açıklanmakta ve çalışmanın son bölümünde hem ABD hem de Türkiye'den örneklerle ele alınmaktadır. Sonuç bölümünde ise gerrymanderingin genel bir değerlendirilmesi yapılmaktadır.

2. Metodoloji

Seçim sistemlerinin açıklanması yalnızca çeşitli gözlemler sonucu ortaya çıkan ampirik bulguların genel mahiyetli hipotezlere dönüştürülmesini gerektiren siyaset bilimi yöntemi mümkün olabilmektedir (Tunç vd., 2014: 1-2). Dolayısıyla bu çalışmada da ağırlıklı olarak siyaset bilimi yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmanın amacı, gerrymanderingi teorik açıdan ele almanın yanı sıra, hem Amerika Birleşik Devletleri hem de Türkiye'de geçmişten günümüze gerrymandering uygulamalarını inceleyerek seçimlerin ve dolayısıyla da demokrasilerin sağladığı imkânları kullanarak seçimlerde kolaylıkla hile yapabilmeyi mümkün olduğunu gözler önüne sermektir. Çalışma, demokrasilerin eksikliklerine ve başarısızlıklarına dikkat çekmesi bakımından önemlidir.

3. Gerrymandering: Tanımı, Amacı, Türleri ve Etkileri

Bilindiği üzere, seçim bölgesiⁱ milletvekillerinin seçildiği ve seçmenlerin destekledikleri parti, dolayısıyla da milletvekilleri için oy kullandıkları bölgeyi tanımlar. Söz konusu seçim bölgelerinin belirlenmesi parlamentodaki toplam milletvekili sayısı, seçim sistemi gibi muhtelif faktörlere bağlı olduğundan ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir. Gerrymandering, en basit haliyle söz konusu seçim bölgesi haritalarının siyasi avantaj için manipüle edilmesidir. Gerrymandering yeni bir politik manipülasyonⁱⁱ şekli değildir, seçim bölgelerinin manipüle etme çabaları, 1789ⁱⁱⁱ yılına kadar uzanmaktadır. Gerrymander kelimesi, 1812 yılında, semender şeklinde bir bölge oluşturan yasayı imzalayan Massachusetts Eyaleti Valisi Elbridge T. Gerry'den gelmektedir. Gerrymander, iki sözcüğün (gerry + mander) birleşiminden meydana gelen bir kelimedir. Gerrymander kelimesinin türetilmesi ile birlikte kelimenin fiil hali olarak "gerrymandering" kelimesi türetilmiştir^{iv}.

Gerrymandering kelimesinin nasıl ortaya çıktığı konusu hayli ilginçtir. 1812 yılında halen ABD'nin iki büyük grubundan biri olan cumhuriyetçilerin kökenini oluşturan demokratik cumhuriyetçiler ve federalistler seçim yarışına girmişlerdi. 1810-1812 yılları arasında Elbridge T. Gerry, ABD'de Massachusetts valisiydi. Vali Gerry, demokratik cumhuriyetçilere siyasal avantaj sağlamak için seçim bölgelerinde bir değişiklik yapmayı öngören kanunu onaylamış, bu değişiklikten sonra o seçim bölgesi haritada

bir "semender"e benzemişti. Bundan sonra Gerry'nin bu girişimi, alaycı biçimde "gerrymandering" olarak adlandırılmıştır. Vali Gerry'nin demokratik cumhuriyetçiler lehine bazı seçim bölgelerini birleştirmesi sonucunda ortaya çıkan ve semendere benzeten şekil aşağıda Resim 1'de de görüldüğü üzere Boston Gazetesi'nde yayımlanmıştır (The Boston Gazette / Mart 26, 1812)^v. Bu durum alay konusu olmuş ve daha sonra "gerry-mandering" olarak adlandırılmıştır. İngilizce'de "mandering" kelimesi emretti, buyurdu anlamlarına gelmektedir. Böylece "Gerry buyurdu, böyle oldu" şeklinde ifade edilebilecek gerrymandering siyasi literatüre girmiştir.

Vali Gerry'nin manipülasyonu sonucunda demokratik cumhuriyetçiler 29 senatörlük kazanırken, muhalefette olan federalistler ise yalnızca 11 senatörlük kazanabilmiştir (Tunç vd., 2014: 97-98). O zamandan beri, seçim bölgelerini manipüle etme uygulaması gerrymandering olarak adlandırılmaktadır.

Resim 1 26 Mart 1812 Tarihli Boston Gazetesi'nde Yer Alan Massachusetts Eyaleti Seçim Bölgesi ve Gerrymandering

Kaynak: Wikipedia, 2022.

Literatürdeki gerrymandering tanımlamalardan bazıları aşağıdadır. Örneğin, Giovanni Sartori gerrymanderingi şöyle tanımlamaktadır (Sartori, 1997: 36-37): "...seçim çevrelerini her durumun kendi şartlarına göre (ad hoc) düzenlemek...yani seçim çevrelerinin sınırlarını kasten, kazanacak çoğunluklar imal edecek tarzda çizmektir." Ayrıca Sartori gerrymanderingi şu ifadelerle eleştirmektedir (Sartori, 1997: 37): "Gerrymanderingin bir suistimal, utanç verici bir hilekârlık olduğunda kuşku yoktur... Benim kişisel inancım, iyi amaçlara kötü araçlarla hizmet edilmemesi gerektiği ve önceden belli galipleri kasıtlı şekilde imal etmek üzere seçim çevrelerinin sınırlarıyla oynanmasının hileye pek yakın şey olduğudur. Dolayısıyla gerrymanderingi bir "kamu hakları" davasına hizmet ediyor

olsa bile, savunulamaz bir uygulama olarak görüyorum..."

Erdoğan Teziç ise gerrymanderingi şöyle tanımlamaktadır (Teziç, 2014: 324): "Seçim çevreleri düzenlenirken, bazen kamu yararı düşüncesi bir kenara itilerek, yalnızca siyasi çıkar sağlama amacı ile de hareket edilebilmektedir. Bu uygulamaya, seçim hukuku terminolojisinde "gerrymandering" deniyor."

Son olarak, gerrymanderingi kamu tercihi teorisi perspektifinden değerlendiren Coşkun Can Aktan ise "siyasi hilekârlık" olarak nitelendirdiği gerrymanderingi şu ifadelerle ele almaktadır (Aktan, 2022: 14): "Gerrymandering siyasi rekabeti azaltan ve bazı durumlarda tamamen ortadan kaldıran bir uygulamadır. Gerrymandering aynı zamanda seçmen tercihlerini manipüle etmekte, çoğunluğun tercihi ile orantılı ve gerçekçi bir temsili engellemektedir. Seçim bölgelerinin yeniden çizilmesi neticesinde bazı siyasi partiler daha az koltuğa sahip olurken; diğerleri daha fazla koltuk kazanır ve bu durum sonuçta temsilde adaletsizlik sorununu ortaya çıkarır. Hileli seçim bölgesi taksimatı uygulamalarının yaygınlaşması seçmenin siyasetçilere ve siyasal partilere olan güvenini ortadan kaldırarak siyasal katılım oranının düşmesine neden olur. Hileli seçim bölgesi taksimatı nihayetinde bir politik hiledir; bu yüzden siyasi ahlak yönünden ciddi olarak sorgulanması gereken bir konudur. Öte yandan siyasi partiler arasında adil yarış hakkının ortadan kalkması partizan gruplar arasında çatışmayı ve siyasal kutuplaşmayı da artırır."

Gerrymandering ile seçmen dağılımı fark etmeksizin istenilen bölgede istenilen sonuç kolaylıkla elde edilebilmektedir. Öte yandan literatürde gerrymanderingin iki farklı türüne rastlanılmaktadır (Cox & Holden, 2011: 564-579):

- Partizan/Politik gerrymandering (Partisan/Political gerrymandering). Seçim bölgesi sınırlarının bir siyasi partiye karşı ayrımcılık, diğerine ise siyasi bir menfaat sağlayacak şekilde yeniden çizilmesidir.
- Irksal gerrymandering (Racial gerrymandering). Seçim bölgesi sınırlarının irksal, mezhepsel, dini vs. azınlıkların tercih ettikleri adayları seçmelerini önlemek için yeniden çizilmesidir.

Bu noktada eklemek gerekirse irksal gerrymanderingde herhangi bir seçim bölgesinde çoğunluğu sağlayamayan ve dolayısıyla da azınlık olarak bulunan irksal, mezhepsel, dini vs. azınlıkların temsil edilmesi gerektiği inancı ile özel seçim çevreleri yaratılabilmektedir (Tunç vd., 2014: 101). Kanaatimizce her ne amaç ile olursa olsun seçimlere her türlü müdahale veya manipülasyon kabul edilemez, ancak gerrymanderingin bu uygulamasının literatürde azınlık hakları açısından vs. olumlu değerlendirilebildiği de görülmektedir. Örneğin, Sartori'ye göre azınlıkların eksik temsilinin önüne geçilmesi adına gerrymanderingin bu uygulaması büyük bir olumsuzluk veya zarar yaratmayacağı gibi azınlıkların korunması ve temsilinin bu şekilde sağlanması gereklidir (Sartori, 1994: 37). Buradan hareketle

irksal gerrymanderingi "Pozitif/Olumlu ve Negatif irksal gerrymandering (Positive/Affirmative and Negative racial gerrymandering)" olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutmanın gerekliliği düşünülebilir.

Gerrymanderingin, yani seçim çevrelerini manipüle etmenin muhtelif yolları bulunmaktadır (Pierce, Larson & Beckett, 2011; Fair Districts PA, 2021; Anderson & Dahlstrom, 1990):

- Parçalama (Cracking): Belirli bir seçim çevresinin nüfusunu bölerek ve üyelerini birkaç farklı bölgeye yayarak belirli bir partinin veya topluluğun oy kullanma gücünün azaltılmasıdır.
- Paketleme (Packing): Bir siyasi partiye haksız avantaj sağlayacak şekilde seçim bölgelerinin yeniden bölünmesi veya düzenlenmesidir. Bu yöntem söz konusu seçim çevresinde muhalefetin gücünü azaltmak için bir partinin veya topluluğun seçmenlerini mümkün olduğunca az bölgede yoğunlaştırır.
- Karşılıklı gerrymandering (Sweetheart gerrymandering): Her iki tarafın (iktidar ve muhalefet) da adaylarını korumak için tasarlanmıştır. Gerrymanderingin bu türü esasen seçmenlerin ne istediğine bakılmaksızın statükoyu korumak için partiler arasında yapılan zımnî bir anlaşmadır.
- Cezaevi temelli gerrymandering (Prison-based gerrymandering): Hapishanede oy kullanmalarına izin verilmeyen kişileri kendi seçim bölgeleri yerine cezaevinin bulunduğu seçim bölgesinde seçmen olarak kabul edip, oy kullanmalarını sağlamaktır. Bu, özellikle büyük hapishanelerin bulunduğu seçim bölgesinde etkili olan bir gerrymandering türüdür.
- Kaçırma (Hijacking): Seçim bölgesi iki bölgeyi ve iki adayı birbirine karşı seçime girmeye zorlayacak şekilde yeni bir bölge olarak yeniden çizilir ve böylece adaylardan birinin ortadan kaldırılması sağlanır. Gerrymanderingin bu türü genellikle büyük şehirleri orijinal seçim bölgesinden uzaklaştırarak bölgeyi daha kırsal hale getirmek şeklinde uygulanmaktadır.
- Adam kaçırma (Kidnapping): Gerrymanderingin bu türünde ise bir adayın ev adresi kendi seçim bölgesinin dışındaki başka bir bölgeye taşınır.
- Teknolojik gerrymandering (Technological gerrymandering): Teknoloji ile gelişen imkânlar sayesinde teknolojiyi kullanarak, siyasi partiler seçim bölgelerini muhtelif şekillerde ayırabilirler. Söz konusu bölgedeki seçmenlerin sayısı, seçmenlerin siyasi tercihleri, herhangi bir siyasi partiye üye olup olmadıkları vs. özellikleri veri tabanlarının kullanılması ile analiz edilip, seçim bölgeleri iktidar lehine tasarlanabilir.

Gerrymanderingin etkilerini siyasi rekabet, seçim harcamaları ve seçmen temsili üzerindeki etkileri olmak üzere üç başlıkta incelemek mümkündür (Tunç vd., 2014: 109-112):

Siyasi rekabet üzerine etkileri: Hiç şüphesiz gerrymanderingin en önemli etkisi sandalye dağılımı ve dolayısıyla da seçim sonuçları üzerindedir çünkü

gerrymandering seçim sonuçlarında herhangi bir sürpriz olması olasılığını ortadan kaldırmaktadır. Bu adil olmayan uygulamanın adil olmayan sonuçları demokrasilerin en temel özelliklerinden biri olan siyasi rekabeti de azaltmakta, hatta yok etmektedir.

Seçim harcamaları üzerine etkileri: Siyasi rekabette en önemli unsurların başında seçim harcamaları gelmektedir çünkü siyasi partilerin adil bir şekilde seçim yarışında olmaları ve demokrasinin meşruiyetinin sağlanması açısından seçim harcamaları önemli bir yere sahiptir. Gücü elinde bulunduran iktidarın seçim çevrelerini kendi menfaatleri doğrultusunda tasarlaması, adil bir seçimin ortaya çıkmasını engellerken, iktidarın zaten sonucu büyük ihtimal ile belli olan seçim için daha az seçim harcaması yapmasına neden olacaktır. Muhalefetteki partinin ise olağanüstü çabasının yanı sıra olağanüstü seçim harcaması yapması sonucunu doğuracaktır.

Seçmen temsili üzerine etkileri: Gerrymandering seçmen tercihlerini manipüle etmekte, çoğunluğun tercihi ile orantılı ve gerçekçi bir temsili engellemektedir. Çünkü seçim bölgeleri bizzat güç sahibi iktidar tarafından belirlenmekte, böylece seçim sonuçları halkın tercihinin yerine iktidarın siyasi menfaatlerini yansıtmaktadır.

Son olarak gerrymanderinge etki eden, diğer bir deyiş ile gerrymanderingin etkisini arttıran faktörler ile ilgili iki teoriden de bahsetmek gerekmektedir (Stephanopoulos & McGhee, 2014; Honner, 2017):

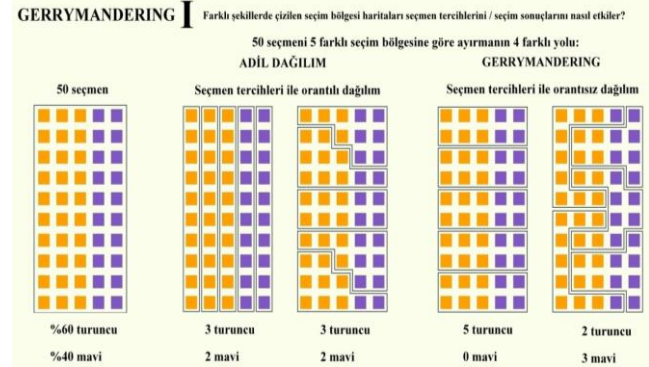
Oy israfı etkisi (Wasted vote effect): Gerrymandering, boşa giden oyların etkisi sayesinde etkili olmaktadır. Burada boşa giden oylar ile kast edilen seçimin kazanılması için gereken asgari seviyeyi aştığı için ya da adayın kaybetmesi nedeniyle aday seçimine katkıda bulunmayan oylardır. Gücü elinde bulunduran iktidar partisi, coğrafi sınırları kaydırarak, muhalefet seçmenlerini kazanacakları birkaç bölgeye sıkıştırarak fazla oyları ziyan edilmektedir. Diğer bölgeler, muhalefet partisinin küçük bir azınlık sayılmasına sebep olacak şekilde daha sıkı bir şekilde inşa edilmekte ve böylece kaybeden adayın tüm azınlık oyları boşa gitmektedir. Bu şekildeki seçim bölgeleri, bölgelerin çoğunluğunu oluşturur ve görevdeki parti lehine bir sonuç çıkarmak için çizilmektedir.

Verimlilik açığı (Efficiency gap): Gerrymanderingin etkisinin nicel bir ölçüsü olan verimlilik açığı iki farklı siyasi partinin boşa giden oylarının tüm bölgeler genelindeki toplamının farkından hesaplanmıştır. Seçmen tercihlerine yanıt vermeyecek şekilde bir partiyi zirvede tutacak şekilde düzenlenmiş seçim bölgeleri haritalarını tespit etmek için verimlilik açığı adı verilen basit sayısal hesaplamalardan faydalanılmaktadır.

4. Gerrymandering: Muhtelif Örnekler

Gerrymanderingin daha iyi anlaşılabilmesi için bazı teorik örnekler vermek faydalı olacaktır.

Şekil 1 Gerrymandering Örneği

Kaynak: Duignan, 2021'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

50 seçmeni bulunan bir eyalet veya il olduğunu varsayalım. İki farklı siyasi partinin turuncu ve mavi olmak üzere iki farklı renk ile temsil edilsin. Buna göre renk dağılımından ilk olarak eyaletteki toplum nüfusun, yani 50 seçmenin %60'ının tercihinin turuncu, %40'ının ise mavi olduğunu görüyoruz. Bu eyaleti veya ili temsil eden mecliste toplamda 5 sandalye olsun.

Bu durumda söz konusu eyaleti veya ili mecliste temsil edecek üyeleri seçmek için 5 farklı seçim bölgesine ayırmak gerekmektedir. Peki, ama nasıl?

İlk olarak adil dağılımı ele alalım:

Adil dağılımda 50 seçmenin oy tercihleri ile orantılı olarak oluşturulan 2 farklı 5 seçim bölgesi oluşturulduğunu görüyoruz. Her iki seçenekte de seçmenlerin tercihleri ile örtüşen bir sonucun ortaya çıktığını; oyların %60'ını alan ve turuncu ile temsil edilen siyasi partinin mecliste 3 sandalye ile oyların %40'ını alan ve mavi ile temsil edilen siyasi partinin ise mecliste 2 sandalye ile temsil edildiği bir dağılımın ortaya çıktığını görüyoruz. Elbette bu durum hem adil hem de doğru olmalıdır.

İkinci olarak ise yukarıda detaylı ele alınan gerrymandering örneğini ele alalım.

Gerrymanderingde öylesine seçim bölgeleri oluşturulur ki temsilciler seçmenlerin oy tercihleri ile hiçbir şekilde orantılı olmayacak şekilde seçilirler. Şekil 1'de 2 farklı 5 seçim bölgesinin hiç de adil olmayan bir şekilde dizayn edildiğini, ilk örnekte oyların %60'ını alan ve turuncu ile temsil edilen siyasi partinin mecliste 5 sandalye ile oyların %40'ını alan ve mavi ile temsil edilen siyasi partinin ise mecliste hiçbir şekilde temsil edilmediği bir dağılımın ortaya çıktığını görüyoruz. Bu durumda oyların neredeyse yarısını alan ve mavi ile temsil edilen siyasi partinin meclise temsilci gönderme hakkı elinden haksız bir tasnif sayesinde alınmıştır. İkinci örnekte ise bu kez %60'ını alan ve turuncu ile temsil edilen siyasi partinin mecliste 2 sandalye ile oyların %40'ını alan ve mavi ile temsil edilen siyasi partinin ise mecliste 3 sandalye ile temsil edildiği bir dağılımın ortaya çıktığını görüyoruz. Bu durumda ise oyların yarısından fazlasını alan ve turuncu ile temsil edilen siyasi partinin meclise temsilci gönderme hakkının nasıl gasp

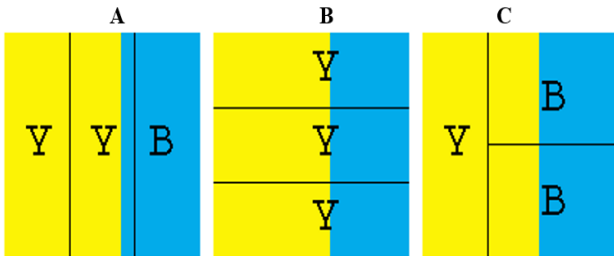

edildiğini, haksız bir tasnif sayesinde esasen mağlup iken galip geldiğini görüyoruz. Elbette bu durumda ne adaletten ne de doğrudan söz edilebilir.

Anlaşılabileceği üzere, gerrymanderingde esas amaç, iktidarın oylarını en üst düzeye çıkarmak ve muhaliflerin oylarının etkisini en aza indirmektir, daha detaylı bir şekilde anlatacak olursak, iktidarın destek gördüğü seçim bölgelerinde olabildiğince çok bölge oluşturmak ve söz konusu bu bölgelerde muhalefetin gücünü mümkün olduğunca az bölgeye yoğunlaştırmaktır. Bu durum bazen istenen sonuçları elde etmek için aşırı düzensiz sınır çizgilerini gerekli kılsa da demokrasi tarihi birçok politik manipülasyon örneği ile olduğu gibi gerymandering örnekleri ile de doludur. Gerrymanderingin birinci amaçla aynı doğrultudaki diğer amacı ise bölgeyi ilgilendiren tüm yasama kararlarını etkilemektir.

Gerrymanderingin nasıl işlediğini anlamak için literatürde sıklıkla Jim Riley ile Nicholas Whyte'nin Ağustos 1999'da İrlanda'da gerçekleştiren seçim üzerine yaptıkları analizden faydalandığı görülmektedir. İkili, nüfusunun %60'ını Yugoslavların (sarı renk) %40'ını ise Belçikalıların (mavi renk) oluşturduğu ve Tymanagh ismini verdikleri bir şehir tasarlamış ve gerrymandering sayesinde bu hayali şehirden seçilecek temsilci sayısının manipüle edilebileceği muhtelif yolları gözler önüne sermektedir.

Şekil 2 Tymanagh Şehrinin 3 Temsilciye Göre Tasarlanmış Muhtelif Seçim Bölgeleri

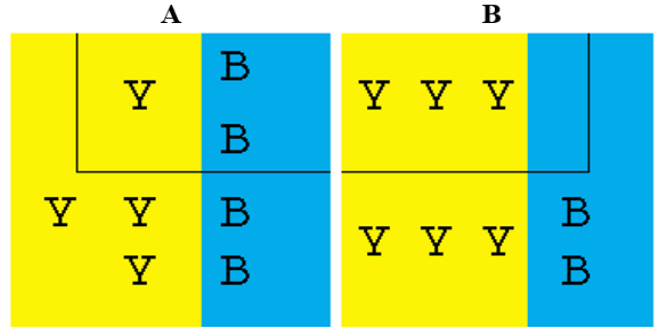
Kaynak: Whyte & Riley, 2000

İkilinin örneğini detaylı bir şekilde incelenecek olursa; 3 temsilcinin seçileceği Tymanagh şehrinde nüfusa göre 1.8 temsilci değerinde Yugoslav ve 1.2 temsilci değerinde Belçikalı vardır. Bu durumda Tymanagh'ın seçim bölgesinin A'da gösterilen şekle göre dizayn edilmesi adil bir sonucun ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bu durumda, Yugoslavlar 2, Belçikalılar ise 1 temsilci kazanacaktır. Ancak, Tymanagh şehrinde Yugoslavlar genel olarak çoğunluk olduğu için, B'de de görüldüğü gibi üç temsilciliğin de Yugoslavlara verilecek şekilde oluşturulması da mümkündür. Dahası, C'de de görüldüğü gibi, Belçikalıların şehirde azınlık olmasına rağmen, gerrymandering sayesinde 2 temsilci çıkarabilecek avantajı elde etmesi de mümkündür. Elbette seçim bölgelerinin hem B'deki şekilde, hem de C'deki şekilde manipüle edilmesi adil değildir.

Whyte ve Riley'in önemle vurguladıkları nokta seçim bölgelerinin büyümesinin gerrymanderingi hiçbir şekilde

zorlaştırmadığıdır. Şekil 3 bu durumu göstermektedir.

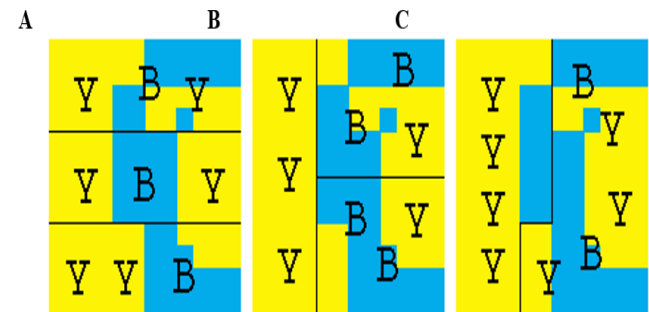
Şekil 3 Tymanagh Şehrinin 8 Temsilciye Göre Tasarlanmış Muhtelif Seçim Bölgeleri

Kaynak: Whyte & Riley, 2000

80.000 seçmenin olduğu Tymanagh şehrinin sekiz temsilcisi bulunmakta, yukarıda da değinildiği üzere şehrin %60'ını Yugoslavlar (toplam 48.000) ve %40'ını Belçikalılar (toplam 32.000) oluşturmaktadır. Şayet seçim bölgesi sınırlarını Belçikalılar çiziyorsa, Yugoslav nüfusu fazla olmasına ve adil olmamasına rağmen A şeklinde de görüldüğü gibi Belçikalılar ve Yugoslavlar dörder temsilci çıkaracaktır. Belçikalılar şehrin kuzey doğusundan ve güney batısından ikişer temsilci çıkarırken, şehrin güney batısından 3 temsilci çıkarmayı başaran Yugoslavlar, kuzey doğusundan yalnızca 1 temsilci çıkarabilecektir. Ancak, daha olası sonuçta Yugoslavlar yönetimde ise ve sınırları da çiziyor ise B şeklinde de görüldüğü gibi Yugoslavlar 6 temsilci seçerken, Belçikalılar yalnızca 2 temsilci seçebilecektir. Bu durumda ise Yugoslavlar şehrin kuzey doğusundan ve güney batısından 3'er temsilci çıkarırken, Belçikalılar 2 temsilciyi de şehrin güney batısından çıkarabilecektir.

Şekil 4 Tymanagh Şehrinin 9 Temsilciye Göre Tasarlanmış Muhtelif Seçim Bölgeleri

Kaynak: Whyte & Riley, 2000

Son olarak Şekil 4'te de görüldüğü üzere Tymanagh şehrinde yaşayan Yugoslavlar ve Belçikalılar bu kez şehrin değişik bölgelerinde Şekil 2 ve Şekil 3'e göre daha dağınık bir şekilde yaşamaktadır. Ancak, gerrymandering için tıpkı seçim bölgesinin büyük olması problemi gibi seçmen kitlelerinin dağınıklığı problemi de herhangi bir zorluk teşkil etmemektedir.

Şayet, seçim bölgeleri A şeklindeki gibi tasarlanırsa,

Yugoslavlar şehrin kuzeyinden, merkezinden ve güneyinden ikişer temsilci seçebilecek, Belçikalılar ise her bölgeden yalnızca birer temsilci seçebilecektir ki bu durum da adil bir sonuç anlamına gelecektir. Seçim bölgelerinin Yugoslavlar tarafından B şeklinde tasarlanması durumunda, Yugoslavlar şehrin batısındaki tüm temsilcilikleri elde ederken, şehrin kuzeyinden ve güneyinden yalnızca birer temsilci seçebilecektir. Belçikalılar ise şehrin batısında hiçbir temsilcilik elde edemezken, kuzeyinde ve güneyinde 2 temsilci seçme şansına sahip olacaktır. Böylece adil bir dağılımda 6 temsilci elde etmesi gereken Yugoslavların temsilci sayısı 5'e düşerken, 3 temsilci elde etmesi gereken Belçikalıların sayısı 4'e çıkacaktır. Son olarak, Yugoslavların hükümette olduğunu ve şehrin seçim bölgelerini C şeklinde tasarladıklarını varsaydığımızda, Yugoslavlar şehrin batısındaki 4 temsilciliğin tamamını elde etmenin yanı sıra, şehrin doğusundan da 4 temsilci elde edebilecektir. Şehrin batısında hiçbir temsilci hakkı elde edemeyen Belçikalılar, şehrin doğusundan bu kez 2 temsilci seçebilecektir. Sonuç olarak, toplamda 9 temsilcinin 7'sini Yugoslavlara ve yalnızca 2'sini Belçikalılara veren bu dağılım elbette adil olmayacaktır.

Gerrymanderingin bütün bu örnekler ve benzerlerine geçmişten günümüze dünyanın bütün demokrasilerinde rastlamak mümkündür. Çalışmanın bir sonraki bölümünde gerrmanderingin somut örnekleri kavramın ortaya çıktığı ABD ve Türkiye örnekleri ile ele alınacaktır.

5. Amerika Birleşik Devletleri'nde Gerrymandering ve Oy Kayırmacılığı

Gerrymandering ilk kez ABD'de ortaya çıkmış ve ABD siyasi tarihinde birçok kez karşılaşılan bir uygulama olarak kendini göstermiştir. ABD tarihinde 1789 ve 1812 yıllarında gerçekleşen iki gerrymandering uygulamasına yukarı değinmiştik. Özetleyecek olursak:

1812'de demokratik cumhuriyetçiler ve federalistler seçim yarışına girmiş, dönemin Massachusetts eyaleti valisi Elbridge T. Gerry, demokratik cumhuriyetçilere siyasi avantaj sağlamak için seçim bölgelerinde bir değişiklik yapmayı öngören kanunu onaylaması günümüzde gerrymanderingin ilk uygulaması olarak kabul edilmektedir. Ancak Patrick Henry ve anti-federalist müttefiklerinin 1789'de Virginia eyaleti Delegeler Meclisi'nin kontrolünü ellerinde tuttukları dönemde, Virginia'nın 5. kongre bölgesinin sınırlarını James Monroe'nun aday göstererek James Madison'ı ABD Temsilciler Meclisi dışında tutma girişiminde bulunmaları da bir gerrymandering olarak değerlendirilmektedir.

ABD sınırlarında gerrymandering uygulaması uzunca yıllar devam etmiş, özellikle (Demokratik) Cumhuriyetçi Parti, partilerine baskın oldukları bölgelerde daha fazla eyaletin kabulünü güvence altına almak için kongre denetimini kullanmıştır. Bununla birlikte, ABD'de yeniden çizilen tüm sınırlar, iktidar için yarışan siyasi partiler tarafından kontrol edildiği için tartışma yaratmıştır.

ABD siyasi tarihinde gerrymandering örneklerini şu şekilde

özetlemek mümkündür:^{vi}

Çalışmanın ilk bölümünde de değindiğimiz gibi ABD'de zaman zaman, seçim bölgelerini manipüle etme çabalarını belirli bir politikacı veya gruba bağlamak için başka adlara "mander" eki eklenmiş ve gerrymandering farklı isimler ile anılmıştır. Jerrymander (California Valisi Jerry Brown) ve Perrymander (Texas Valisi Rick Perry) bu örneklerin en bilinenleridir.

Gerrymanderingin en güzel örneklerinden biri ABD'de Ohio eyaletinde 29. kongre seçim bölgesidir. Ohio'da demokratların üstünlüğü söz konusu iken, 2003 yılındaki seçimler öncesinde sınırların cumhuriyetçiler tarafından seçim bölgeleri kırsal alanlar ile kentleri birleştirecek şekilde hazırlanmış ve demokratlar yenilgiye uğramıştır. Afroamerikalıların demokrat adayları destekleme eğiliminde olduğu gerekçesiyle seçmenlerin ırkı yeniden sınırlandırmada bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Cumhuriyetçiler, bir zamanlar demokrat adaylar için rekabetçi olan bölgede dengeleri değiştirmek amacıyla Temsilciler Meclisi cumhuriyetçi adayı Jim Raussen'in bölgesinden yaklaşık 13.000 Afroamerikalı seçmeni çıkarmışlardır.

ABD'de 1991-1992 yıllarında North Carolina Eyaleti'nin 12. kongre seçim bölgesinde seçim bölgeleri aynı şekilde iktidar lehine tasarlanmış, ortaya ilginç bir seçim bölgesi haritası çıkmıştır. Aynı bölgenin 2003-2016 yılları arasında yeniden dizayn edilmesinin nedeni de genelde demokratlara oy veren Afroamerikalılar olmuştur.

Aynı eyaletin 4. kongre seçim bölgesi ise Raleigh ve Hillsborough'un bir bölümünü ve Chapel Hill'in tamamını kapsamı açısından gerek North Carolina'nın gerekse de ABD'nin en bilinen gerrymandering örneklerinin olduğu bölgelerindedir. Bu seçim bölgesi, son olarak 2017 yılında yeniden çizilmiştir.

Pennsylvania'da, cumhuriyetçi ağırlıklı eyalet yasama organı, demokrat temsilci Frank Mascara'yı yenmek için gerrymanderingi kullanmıştır. 2002'de cumhuriyetçiler seçimlerde John Murtha'nın kazanması için seçim bölgesinin sınırlarını o kadar değiştirmiştir ki, yeni çizilen bölgesinin şekli bir parmağa benzetilmiştir. Murtha, gerrymandering sayesinde seçimleri kazanmıştır.

Sivil Haklar Hareketi ve 1965 Oy Hakkı Yasası'nın kabulü ile federal uygulama ve tüm vatandaşlar için oy kullanma hakkının korunması yasalaşınca, ırksal veya etnik bir azınlık grubunun siyasi etkisini azaltmak amacıyla gerrymandering yasaklanmıştır. Oy Hakkı Yasasının kabulünden sonra, bazı eyaletler azınlıkların verdiği oyların gücünü artırmak için çoğunluk-azınlık bölgeleri oluşturmuş, aynı zamanda "pozitif ırksal gerrymandering (positive racial gerryamandering)" olarak da adlandırılan bu girişim sayesinde tarihsel ayrımcılığın telafi edilmesi ve etnik azınlıkların hükümette bazı sandalyeler ve temsilcilikler kazanması sağlanmıştır.

ABD'de bazı eyaletler ise daha fazla siyasi etkiye izin

vermemek için, sınırları yeniden çizme yetkisini politikacılar almış ve bunu partizan olmayan yeniden bağımsız komisyonlara vermiştir. Örneğin, Washington, Arizona ve California eyaletleri, 2010 nüfus sayımını takiben yeniden sınırlandırmak için daimi komiteler oluşturmuştur. Örneğin California eyaletinde sınırların yeniden çizilmesi "California Vatandaşlarının Yeniden Bölgeleştirilmesi (California Citizens Redistricting)" isimli bağımsız bir komisyona devredilmiştir. Ancak California eyaletinde gerrymanderingin bu değişime rağmen halen devam ettiği iddia edilmektedir. Bir diğer eyalet Florida'da ise seçim bölgelerinin oluşturulması için kurallar konulmuş ancak bağımsız bir komisyonu zorunlu kılmamıştır.

California'nın 11. kongre seçim bölgesi tercihini cumhuriyetçilerden yana yapan seçmenlere göre tasarlanmış ve söz konusu komisyon tarafından 2010 yılında sınırlar yeniden çizilinceye kadar gerrymandering örneği teşkil etmiştir. Aynı şekilde yine California'nın 23. ve 38. kongre seçim bölgesi söz konusu komisyon tarafından 2010 yılında yeniden çizilinceye kadar gerrymandering örneği teşkil etmiştir. California'nın diğer kongre seçim bölgelerinde de gerrymandering tartışmaları da uzunca yıllardan beri devam etmektedir.

Texas'ta 22. kongre seçim bölgesi cumhuriyetçi Tom DeLay'ın seçilmesi için tasarlanmış, yeni seçim bölgesi haritası ilginç bir görüntü teşkil etmiştir. Bir diğer eyalet olan Maryland'in 3. kongre seçim bölgesi, 2014 yılında The Washington Post tarafından ABD'de gerrymanderingin en çok gerçekleştiği bölgeler arasında yer almıştır.

Illinois'in 4. kongre seçim bölgesi de öylesine tasarlanmıştır ki, şekli nedeniyle "Kulaklık (the earmuffs)" lakabına sahip olmuştur. 2013 yılında söz konusu bölge yeniden dizayn edilmiş, yeni seçim bölgesi haritası daha da garip bir hal almıştır. Aynı şekilde, Illinois'in batı kısmındaki Decatur ana bölgeden neredeyse izole olmasına rağmen büyük şehir merkezine dâhil edilmiş ve 17. kongre seçim bölgesi genişletilmiştir. Seçim bölgesi haritası 2013 yılında yeniden çizilmiştir.

2000 yılında demokratların aday Jim Matheson'un seçilmesinden sonra, Utah yasama organı, gelecekteki cumhuriyetçi çoğunlukları desteklemek için 2. kongre seçim bölgesini yeniden düzenlemiştir. Salt Lake City'nin ağırlıklı olarak demokrat seçmene sahip olan bir şehri, Utah Country'den geçen ince bir kara parçasıyla ağırlıklı olarak cumhuriyetçi seçmene sahip olan doğu ve güney Utah'a bağlanmıştır. Ancak bu değişikliğe rağmen Matheson yeniden seçilmiştir. 2011'de yasama organı, demokratların oylarını daha da manipüle etmek için kırsal alanları kentsel alanlarla birleştiren yeni kongre bölgeleri oluşturmuştur.

2004 ulusal seçimlerini gözlemek ve raporlamak üzere davet edilen "Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (Organization for Security and Cooperation in Europe Office for Democratic Institutions and Human Rights)" uluslararası seçim gözlemcileri, ABD kongresinin seçim bölgelerini

yeniden yapılandırma sürecine yönelik eleştirilerini ve prosedürlerin kongre seçimi yarışlarının adil rekabet için gözden geçirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

2010 ulusal seçimleri öncesinde, cumhuriyetçiler, eyalet yasama organlarının kontrolünü elinde bulunduran partinin kongre ve yasama bölge haritalarını 2010 nüfus sayımını temel alarak belirleyebileceğini kabul eden "REDMAP-Redistricting Majority Project" adlı bir program başlatmış, böylece cumhuriyetçiler yine gerrymandering sayesinde çeşitli eyaletlerde 2010 seçimlerinden önemli kazançlar elde etmişlerdir.^{vii}

ABD siyasi tarihinde hem demokratlar hem de özellikle cumhuriyetçiler fırsatını buldukça gerrymanderingden faydalanmıştır. Bu noktada önemli bir konu da, seçim bölgesini dizayn etme yetkisine sahip olan eyalet hükümeti vekillerinin de aynı seçimlerle göreve gelmesidir. Dolayısıyla herhangi bir eyalette demokratlar veya cumhuriyetçiler bir kez üstünlüğü kazanan taraf olunca, söz konusu seçim bölgenin sınırlarını kendi menfaatine göre çizme yetkisini de elde ettiğinden uzunca yıllar iktidarda kalmayı garanti edebilmektedir. Örneğin, 2016 seçimlerinde 435 sandalyeden yalnızca 6 tanesi demokratlar lehine el değiştirmiş, diğer bir deyişle Temsilciler Meclisi için yapılan oylamaların %98,6'sında bir önceki seçimi kazanan siyasi parti yine kazanan taraf olmuştur. Aynı şekilde 2012 genel seçimlerinde ise toplamda yalnızca 8 sandalye iki parti arasında el değiştirmiştir. 2008 yılında gerçekleştirilen 44. ABD Başkanlık seçimlerini demokratların kazanması ve Barack Obama'nın başkan seçilmesi ile birlikte cumhuriyetçilerin sınırlarının değiştirilmesinin zamanı gelmiş, demokratlar eyalet hükümetlerine odaklanarak önce yerel yasama organlarında çoğunluğu ele geçirmiş, sonra da seçim bölgelerini kendi menfaatlerine şekillendirme çabalarının başarıya ulaştığını 2016 seçim sonuçlarına yansıdığı görülmüştür. ABD genelinde demokratların başkan adayı Hillary Clinton, Cumhuriyetçi Aday Donald Trump'tan 3 milyon daha fazla oy almış olmasına rağmen demokratlar Temsilciler Meclisi'nde toplam sandalyelerin yalnızca %44'ünü kazanabilmiştir (Erçel, 2017).

Son olarak eklemek gerekirse ABD Federal Yüksek Mahkemesi'nin gerrymanderingi anayasaya aykırı olarak kabul ettiği önemli bazı kararlar mevcuttur^{viii}.

6. Türkiye'de Gerrymandering ve Oy Kayırmacılığı

Gerrymandering, adil olmayan bir uygulama olup, en önemli insan haklarının başında gelen seçme ve seçilme hakkına adeta bir el koyma girişimidir. İlk kez ABD'de ortaya çıkması ve ABD siyasi tarihinde oldukça fazla görülmesi nedeniyle kavram ABD ile anılsa da günümüzün en gelişmiş demokrasilerinde dahi gerrymandering oldukça sık görülmektedir.

Örneğin, 1958'de Fransa'da V. Cumhuriyet dönemi ile de Gaulle'cilere üstünlük sağlamak için gerrymanderinge başvurulmuştur. Söz konusu dönem adaletsizce

oluşturulmuş seçim bölgelerine oldukça sık rastlanılmıştır (Özbudun, 2014: 324-325). Türkiye'de gerrymandering özellikle 1950-1960 yılları arasında iktidarda olan Demokrat Parti'nin sıklıkla başvurduğu bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan gerrymandering son olarak Türk kamu yönetiminde önemli değişiklikler meydana getiren "6360 sayılı 14 İlde Büyükşehir Belediyesi ve 26 İlçe kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile gündeme gelmiştir.

Türkiye'de gerrymanderingin kronolojik bir şekilde özetlenecek olursak^{ix}:

21 Aralık 1953 tarih ve 6203 sayılı "Abana Kaza Merkezinin Bozkurt - Pazaryeri Kasabasına Nakli Hakkında Kanun" ile Abana kaza merkezi Pazaryeri Bozkurt kasabasına nakledilmiştir. Bu olay Türkiye siyasi tarihinde bir gerrymandering örneği olarak değerlendirilebilir. 1954 ve 1957 tarihlerinde yapılan seçimlerinin ilçe bazında istatistiki verilerinin olmayışı Demokrat Parti iktidarının bu hamlesinin tam olarak nasıl bir sonuç verdiğinin değerlendirilmesini zorlaştırmış ancak Cumhuriyet Halk Partisi Millet Meclisi Grubunca açılan iptal davası neticesinde; söz konusu Kanun 1961 Anayasası'nın geçici 9. maddesine dayandırılarak Anayasa Mahkemesi tarafından eşitlik ilkesine aykırı olduğu gerekçesi ile 27.06.1967 tarihli karar ile iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin bu önemli kararının gerekçeleri olarak söz konusu kanun ile muhalefet partisine oy verenlerin cezalandırılması amacı taşıdığı ve bireylerin serbestçe oy kullanmalarını sınırladığı belirtilmiştir. Böylece Anayasa Mahkemesi iktidarın gerrymandering hamlesini Anayasa'ya aykırı bulmuş ve iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı önem arz etmektedir, ancak Demokrat Parti iktidarının gerrymanderinge olan ilgisini azaltmadığını da belirtmek gerekmektedir.

Türkiye siyasi tarihinde dikkat çeken gerrymandering uygulamalarından biri Kırşehir ilinin ilçe yapılması ile gerçekleşmiştir. Kırşehir'in il iken ilçe olmasına giden süreç dönemin muhalefet partilerinden olan Millet Partisi ve lideri Osman Bölükbaşı'nın iktidar partisi olan Demokrat Parti ve lideri Adnan Menderes ile Millet Partisi'nin 1948'de kurulması ile başlayan sert tartışmalara girmesi ile başlamış, 02.05.1954 genel seçimlerinde Cumhuriyetçi Millet Partisi'ni ^x destekleyen Kırşehir'in iktidar tarafından cezalandırılarak ilçe yapılması ile tamamlanmıştır. Söz konusu seçimlerde Cumhuriyetçi Millet Partisi 45 ilde gösterdiği adaylar ile seçime girerken yalnızca Kırşehir ilinde kullanılan oyların %44,29'unu alarak seçimi kazanmış ve beş milletvekili çıkarmıştır. Diğer illerle kıyaslandığında Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin Kırşehir'deki bu başarısının nedeni elbette aynı zamanda Kırşehirliler olan, partinin lideri ve milletvekili adayı Osman Bölükbaşı'dır. Kırşehir'deki seçmenlerin desteğiyle Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin 5 milletvekili çıkarma başarısı elde etmesi üzerine Demokrat Parti'nin hamlesi gecikmemiş, 30.06.1954 tarih ve 6429 sayılı "Kırşehir Vilayetine Bağlı Kırşehir Kazasında

Yeniden Bir Vilayet Kurulmasına Dair Kanun" ile Kırşehir'in ilçe olması kararlaştırılmıştır. İktidarın tam anlamı ile bir gerrymandering girişimi olan bu Kanun ile Kırşehir ili parçalanmış ve seçim bölgeleri çevre illere dağıtılmıştır. 1954 seçimlerinde bu kez dört milletvekili ile temsil edilme hakkına sahip olan Kırşehir'de Cumhuriyetçi Millet Partisi yine büyük bir oy ile 4 milletvekili ile temsil edilme hakkını elde etmiştir. Eklemek gerekirse, 1957 seçimlerinin öncesinde Kırşehir ilçesi, 12.06.1957 tarih ve 7001 sayılı "Nevşehir Vilayetine Bağlı Kırşehir Kazasında (Kırşehir) Adiyle Yeniden Bir Vilayet Kurulması Hakkında Kanun" ile yeniden il yapılmıştır.

Kırşehir'in birkaç yıl içerisinde il-ilçe statüsü ile ödüllendirilmesi-cezalandırılması tartışmasız bir gerrymandering örneğidir. Ancak Demokrat Parti iktidarının her iki hamlesinin de boşa çıktığı ve Osman Bölükbaşı'nın Türk siyasi tarihinde çoğu siyasi parti liderinin doğup-büyüdüğü şehirde elde ettiği başarıyı her iki seçimde de ezici bir şekilde elde ettiği görülmüştür. Eklemek gerekirse Kırşehir'in ilçe yapılması tek başına bir gerrymandering örneği olarak değerlendirilmemesi gereken bir konu olmayıp, içerisinde başka bir gerrymandering örneği de taşımaktadır, çünkü 1954 yılındaki Kanun ile Nevşehir de Niğde'den alınarak il yapılmış ve Kırşehir buraya bağlanmıştır. 6429 Sayılı Kanun ile il statüsüne kavuşan Nevşehir'e yalnızca Kırşehir de değil, Kırşehir'e bağlı Mucur, Avanos, Hacıbektaş, Kayseri'ye bağlı Ürgüp ve Niğde'ye bağlı Arapsun ilçeleri, ayrıca Kozaklı ve Hamamorta köyleri birleştirilerek ve aynı yıl ilçe yapılan Kozaklı da bağlanmıştır. İktidarın bu kadar desteğinin Nevşehir halkı tarafından karşılıksız bırakılmadığı seçim sonuçlarına yansımış ve 1957 seçimlerinde Demokrat Parti başarılı olarak 4 milletvekilliğinin tamamını kazanmıştır. Böylece Kırşehir merkezli yapılan gerrymandering iktidarın beklediği sonucu vermez iken, Nevşehir'de işe yaramıştır.

Demokrat Parti'nin Kırşehir hamlesinin ardında yatan bir diğer hedef ise Niğde olmuş, ancak tıpkı Kırşehir'de olduğu gibi istenilen başarı yakalanamamıştır. 1954 seçimlerinde Niğde'nin 8 milletvekili ile temsil edileceği kararlaştırılmış ve Nevşehir'in Niğde'den ayrılmasını da öngören 1957 sayılı Kanun'dan önce bu seçimde 8 milletvekilliğinin tamamını Demokrat Parti kazanmıştır. Nevşehir il yapıldıktan sonra gerçekleşen 1957 seçimlerine baktığımızda ise Niğde seçim çevresinden 7 milletvekili çıkması kararlaştırılmış, bu 7 milletvekilinin 6 tanesi Cumhuriyet Halk Partisi'nden, 1 tanesi de Demokrat Parti'den seçilmiştir. Niğde seçim çevresinde iktidarın hezeyana uğramasının elbette en önemli faktörlerden biri daha önce ilçesi olan Nevşehir'in il yapılması olmuştur. Böylece bir gerrymandering hamlesi daha işe yaramamıştır.

Özetle, Kırşehir, Niğde ve Nevşehir'de gerrymandering uygulamaları birlikte değerlendirildiğinde 1954 seçimlerinde Nevşehir'in de bağlı olduğu Niğde ve Kırşehir'de kazanılacak toplam 13 milletvekilliğinin 8 tanesini Demokrat Parti, 5 tanesini de Cumhuriyetçi Millet Partisi kazanmıştır. 1957 seçimlerinde ise Nevşehir, Niğde

ve Kırşehir'de toplamda kazanılacak 15 milletvekilliğinin yalnızca 5 tanesini iktidardaki Demokrat Parti kazanmış, 6 tanesini Cumhuriyet Halk Partisi ve 4 tanesini de Cumhuriyetçi Millet Partisi kazanmıştır. Sonuç olarak, kazanamadığı yerleri gerrymandering sayesinde hem kazanmayı hem de cezalandırmayı düşünen Demokrat Parti beklediği sonucu elde edememiş, üstelik bu durumdan zararlı çıkmıştır.

1954 genel seçimlerinde Demokrat Parti'nin büyük bir başarı elde etmesine rağmen il bazında beklediği başarıyı elde edemediği için cezalandırmayı düşündüğü bir diğer il Malatya olmuştur. Gerrymandering bu kez 14.06.1954 tarih ve 6418 sayılı "Malatya Vilâyetine Bağlı Adıyaman Kazasında (Adıyaman) Adiyle Yeniden Bir Vilâyet Kurulması Hakkında Kanun" ile Adıyaman'ın Malatya'dan ayrılarak il statüsüne kavuşması ile gerçekleştirilmiştir. Hemen belirtelim ki Malatya aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti 2. Cumhurbaşkanı ve eski Başbakanı olan, söz konusu dönemlerde ise Cumhuriyet Halk Partisi'nin genel başkanı İsmet İnönü'nün memleketi olup, dolayısıyla da stratejik öneme sahiptir.

Adıyaman'ın Malatya'dan alınarak il yapılması girişimi, tıpkı Kırşehir örneğinde olduğu gibi başlı başına bir konu da değildir. Bu gerrymandering örneği, Adıyaman'dan çok daha önce il statüsüne kavuşmayı bekleyen ve halkının büyük çoğunluğu Cumhuriyet Halk Partisi'ni destekleyen Besni ilçesini cezalandırmak gibi alt hedefleri de içerisinde barındırmıştır. Ekonomik, demografik vs. şartlar açısından Adıyaman'dan daha gelişmiş olan Besni ilçesi il olma statüsünü elde etmek bir yana, Adıyaman'a bağlanmıştır. Çünkü Adıyaman halkının çoğunluğu Demokrat Parti'yi desteklemiş, Besni ise Cumhuriyet Halk Partisi'ni desteklemiştir. Böyle olunca da Türkiye siyasi tarihi bir gerrymandering olayı ile daha karşı karşıya kalmıştır.

Sonuç olarak Adıyaman il olmadan önce gerçekleştirilen 1954 genel seçimlerinde Malatya'dan seçilmesi öngörülen 12 milletvekilliğinin tamamını Cumhuriyet Halk Partisi kazanmıştır. Adıyaman'ın ayrıldığı ve il statüsünde olarak girdiği 1957 seçimlerinde ise Malatya'dan çıkarılması öngörülen 9 milletvekilliğinin tamamını yine Cumhuriyet Halk Partisi kazanmıştır. Gerrymandering hamlesinin başarı bir sonuç verdiği ise Adıyaman'ın il olarak girdiği bu seçimlerde çıkarması öngörülen 5 milletvekilinin tamamını Demokrat Parti'nin kazanması ile görülmüştür. Sonuç olarak Demokrat parti gerrymandering sayesinde kazanma ihtimalinin düşük olduğu bir seçim bölgesini manipüle ederek kazançlı çıkmıştır.

Söz konusu dönemde Besni başta olmak üzere, Adıyaman'dan önce Türkiye genelinde il olması beklenen ve öngörülen şartları fazlası ile taşıyan Aksaray, Iğdır, Şebinkarahisar, Karaman gibi ilçeler vardır. Ancak gerrymandering seçim bölgesinin konumu, önemi, durumu vs. faktörlerden öte iktidarın söz konusu bölgeyi ele geçirmede ve siyasi çıkarını maksimize etmede kullandığı bir araç olduğu için aynı zamanda bir tür kayırmacılık uygulaması olarak da değerlendirilebilir. Nitekim söz

konusu dönemde Adıyaman'ın il yapılmasında belki de tek özelliği Demokrat Parti'ye oy vermesi iken, ekonomik açıdan güçlü, konum açısından stratejik olan ilçeler halen il olamamıştır. İktidardaki Demokrat Parti'nin tıpkı Adıyaman gibi gerrymandering ile ödüllendirdiği ve dolayısıyla kayırdığı bir diğer ilçe de Sakarya olmuştur. 14.06.1954 tarih ve 6419 sayılı "Kocaeli Vilâyetine Bağlı Adapazarı Kazasında (Sakarya) Adiyle Yeniden Bir Vilâyet Kurulması Hakkında Kanun" ile Sakarya ilçe yapılmış ve Demokrat Parti'ye olan ilgiye burada da kayıtsız kalınmamıştır.

1954 genel seçimlerinde Kocaeli'nden çıkarılması öngörülen 12 milletvekilliğinin tamamını zaten elinde bulunduran Demokrat Parti, Sakarya'nın ayrıldığı ve il statüsünde girdiği 1957 seçimlerinde ise bu kez Kocaeli'nden çıkarılması öngörülerin 6 milletvekilliğinin yine tamamını kazanmıştır. Üstelik Sakarya'nın ilk kez il olarak girdiği bu seçimlerde kazanılması öngörülen 8 milletvekilliğinin tamamını da Demokrat Parti kazanmıştır. Demokrat Parti'nin gerrymandering hamlesi bir kez daha başarılı sonuç vermiş, bu kez Malatya gibi kazanma ihtimali düşük olan bir seçim bölgesini manipüle etmek yerine başarılı bir seçim bölgesini manipüle ederek kazançlı çıkmıştır. Öyle ki Demokrat Parti, 1954 genel seçimlerinde aynı seçim bölgesinden 12 milletvekilliği kazanırken 1957 genel seçimlerinde 14 milletvekilliği kazanmıştır.

Türk Kamu Yönetiminde önemli değişiklikler meydana getiren 12.11.2012 tarihinde kabul edilen ve 06.12.2012 tarihli 28489 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun^{xi}" Türkiye'de gerrymanderingin gündeme geldiği son gelişmedir. Söz konusu kanun ile 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanununda "En az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; idari ve mali özerkliğe sahip ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi" olarak tanımlanan büyükşehir belediyesi "Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idari ve mali özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi" olarak değiştirilmiştir. Böylece büyükşehir belediyelerinin sınırı ilin mülki sınırı olarak genişletilmiştir. Ayrıca Türkiye'de 5216 Sayılı Kanuna göre Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Mersin, Samsun ve Sakarya olmak üzere toplam 16 olan büyükşehir belediyesi sayısı; 6360 Sayılı Kanun'un 5. Maddesinde belirtilen: "Toplam nüfusu 750.000'den fazla olan illerin il belediyeleri kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilir." ifadesi ile Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Kahramanmaraş, Malatya, Manisa, Mardin, Muğla, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon, Van ve son olarak da Ordu illerinin, sınırları il mülki sınırları

olmak üzere ve aynı adla büyükşehir belediyesi olarak kurulması ve bu illerin il belediyelerinin büyükşehir belediyesine dönüştürülmesiyle 30'a çıkmıştır^{xii}.

Söz konusu kanun ile yeni kurulan ve mevcut bütün büyükşehir belediyelerinin sınırları İstanbul ve Kocaeli büyükşehir belediyelerinde olduğu gibi il mülki sınırı olarak belirlenmiş, bu düzenleme ile büyükşehir belediye seçimlerinde il sınırına kayıtlı olan bütün seçmenlerin oy kullanabilmesi sağlanmıştır. Böylece büyükşehir belediyelerinde oy kullanacak seçmen sayısı bir önceki seçimlere göre ciddi anlamda artmış, öte yandan büyükşehir belediyesi olan yerler için mahalli seçimlerde oy kullanacak seçmen sayısı ile genel seçimlerde oy kullanacak seçmen sayısı eşitlenmiştir. Bütün bu değişiklikleri gerrymandering olarak değerlendirmemiz mümkündür çünkü bu değişikliğin bir amacı da 30.03.2014 tarihinde yapılacak olan yerel seçimlerde, iktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Parti'nin özellikle kırsal kesimlerden gelecek oylar sayesinde kazanamadığı ve muhalefet partilerinin elinde olan büyükşehirlerde avantaj elde etmesini sağlamaktır. Nitekim bu gerrymandering hamlesinin iktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi'ne bazı büyükşehir belediyelerinde olumlu sonuçlar (Balıkesir, Antalya) getirdiği görülmüş, ancak bazı büyükşehir belediyelerde (Adana) de sonuçlara etki etmediği görülmüştür.

Adana'da 2009 yılında gerçekleşen yerel seçimlerinde büyükşehir belediyesi seçimlerini 238.706 oy ile Milliyetçi Hareket Partisi kazanmış, Adalet ve Kalkınma Partisi ise 237.206 oy almıştır 2011 genel seçimlerinde ise bu kez Adalet ve Kalkınma Partisi 438.321, Milliyetçi Hareket Partisi ise 238.140 oy almıştır. İktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 6360 Sayılı Kanun ile seçim bölgesinin genişletmesi yoluyla 2014 seçimlerinde Adana Büyükşehir Belediyesi'ni elde etme gayesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi bu seçimlerden 394.481 oy almış, Milliyetçi Hareket Partisi ise 414.284 oy alarak seçimi yeniden kazanmıştır.

6360 sayılı Kanun ile büyükşehir statüsü kazanan Balıkesir'de 2009 yerel seçimlerini Milliyetçi Hareket Partisi 60.393 oy ile kazanmış, Adalet ve Kalkınma Partisi ise 53.510 oyda kalmıştır. 2011 genel seçimlerinde ise Milliyetçi Hareket Partisi 106.663 oy alırken, Adalet ve Kalkınma Partisi 356.649 oy almıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 6360 Sayılı Kanun ile seçim bölgesinin genişletmesi, diğer bir deyişle bütün ili kapsamı yoluyla 2014 seçimlerinde Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'ni elde etme gayesi başarı ile sonuçlanmış ve 2014 yılında gerçekleşen yerel seçimlerinde büyükşehir belediyesi seçimlerini Adalet ve Kalkınma Partisi 308.267 oy ile seçimi kazanmıştır. Milliyetçi Hareket Partisi ise 245.291 oy almıştır. Dolayısıyla gerrymandering iktidar lehine bu kez başarılı olmuştur.

Antalya'da 2009 yılında gerçekleşen yerel seçimlerde büyükşehir belediyesi seçimlerini 214.325 oy ile Cumhuriyet Halk Partisi kazanmış, Adalet ve Kalkınma Partisi ise 176.331 oy almıştır. 2011 genel seçimlerinde ise

bu kez Adalet ve Kalkınma Partisi 462.963, Cumhuriyet Halk Partisi ise 391.400 oy almıştır. 6360 sayılı Kanun ile Antalya'da da gerrymandering iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'ne fayda sağlamış, 2014 yılında gerçekleşen yerel seçimlerde büyükşehir belediyesi seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi 476.485 oy almış ve seçimi kazanmıştır. Antalya Büyükşehir Belediyesi'ni elinde bulunduran Cumhuriyet Halk Partisi ise bu kez 453.164 oy almıştır.

6360 sayılı Kanun ile yalnızca büyükşehir belediyelerinde değil, ilçe belediyelerinin seçim sonuçlarına da gerrymandering ile müdahale edilmiştir. Özellikle muhalefet partilerinin elinde olan önemli bazı ilçelere bağlı mahallelerin bağlı olduğu ilçelerin seçim bölgelerinin değiştirildiği görülmüştür.

2009 yılında gerçekleştirilen yerel seçimlerinde Ankara'nın Çankaya ve Yenimahalle ilçelerini Cumhuriyet Halk Partisi'nin adayları kazanmıştır. 6360 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikler ile birlikte Yenimahalle ilçesinde Cumhuriyet Halk Partisi'ne en çok oy çıkan Çayyolu, Konutkent, Koru, Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı, Ümit ve Yaşamkent Mahalleleri Çankaya ilçesine dâhil edilmiş, Dodurga ve Alacaatlı Mahallelerinin bir kısmı da yine Çankaya ve Etimesgut ilçelerine dâhil edilmiştir. Ankara gibi önemli bir şehirde muhalefetin elinde olan bu iki önemli ilçeyi ele geçirme hamlesinin de başarısız bir gerrymandering hamlesi olduğu 2014 yılında gerçekleşen yerel seçimlerde ortaya çıkmıştır. Buna göre 2009 yılında gerçekleşen yerel seçimlerde Çankaya ilçesinde Cumhuriyet Halk Partisi 287.104 oy, Adalet ve Kalkınma Partisi 106.311 oy, yine aynı seçimlerde Yenimahalle ilçesinde Cumhuriyet Halk Partisi 150.411 oy, Adalet ve Kalkınma Partisi ise 134.372 oy almıştır. 2011 yılında gerçekleşen genel seçimlerde Çankaya ilçesinde Cumhuriyet Halk Partisi 291.449 oy, Adalet ve Kalkınma Partisi 135.718 oy, yine aynı seçimlerde Yenimahalle ilçesinde Cumhuriyet Halk Partisi 176.074 oy, Adalet ve Kalkınma Partisi ise 170.626 oy almıştır. 6360 sayılı Kanun sonrası gerçekleşen 2014 yerel seçimlerinde ise Çankaya ilçesinde Cumhuriyet Halk Partisi 388.365 oy, Adalet ve Kalkınma Partisi 129.191 oy, yine aynı seçimlerde Yenimahalle ilçesinde Cumhuriyet Halk Partisi 196.541 oy, Adalet ve Kalkınma Partisi ise 146.442 oy almıştır.

7. Sonuç

"Demokrasi teorisi ve felsefesi ve aynı zamanda dünyadaki demokrasi uygulamaları üzerine araştırmalar yapan çok az sayıda bilim insanı ve düşünür, demokrasinin kavramsal ve uygulama düzeyinde ortaya çıkan eksikliklerini görebilmiş, deyim yerindeyse keşfedebilmiştir."

(Aktan, 2017: 257).

Yukarıdaki ifadelerin de yer aldığı "Demokrasi Eleştirisi ve Demarşi" isimli kitabının henüz başında Prof. Dr. Aktan, demokrasilerin eksikliklerine ve başarısızlıklarına vurgu yapmaktadır. Her ne kadar bu çalışmanın temel gayesi, Türkçe literatürde henüz yeterince ele alınmamış olan gerrymanderingi örnekler üzerinden geniş bir şekilde

değerlendirmek ve böylece literatüre katkı sağlamak olsa da, çalışmanın bir diğer gayesi de gerrymandering özelinde demokrasiyi eleştirmek, demokrasilerin eksikliklerinin keşfedilebilmesine bir katkı sağlamaktır. Öyle ki gerçek anlamda bir demokrasi gerçekleşmesi imkânsız bir siyasal rejimdir ve ne yazık ki öyle kalacaktır.

Gerrymandering, siyasi rekabeti yok eden ve demokrasiyi başarısızlığa uğratan bir siyasal hamledir. Bu durumların da ötesi gerrymandering bir seçim hilesidir ve seçim sonuçlarının manipüle edilmesine yol açmaktadır. Demokrasinin en önemli unsuru olan seçimlerin sonucunu etkilemekte, objektif ve gerçekçi bir temsilin önüne geçmektedir. Gerrymandering bazı siyasi partilere ve/veya adaylara daha fazla oy getirisi sağlayan, diğerlerinin ise oy kaybetmesine yol açan bir uygulamadır. Bütün bu olumsuzlukların beraberinde siyasal partizanlığın ve kutuplaşmaların artması, doğal olarak da toplumun huzurunun bozulması kaçınılmazdır. Ne yazık ki demokrasi ve seçimler tarihinde sıklıkla uygulandığı görülmektedir. Üstelik gerrymandering yalnızca kavramın ortaya çıktığı ABD'ye özgü bir uygulama olmayıp, Türkiye'de de özellikle toplumun önemli bir kesiminin oyunu alarak iktidara gelmiş ve tek başına iktidar olma avantajını yakalamış olan siyasi partilerin dönemlerinde karşılaşılan bir uygulamadır. Tıpkı ABD'de olduğu gibi gerrymandering sayesinde iktidar partileri açısından istenilen hedeflere ulaşmak söz konusu olduğu gibi, bazen de her ne amaç ile yapılsa yapılsın başarısızlığı söz konusu olmuştur. Önemle belirtmek gerekir ki gerrymanderingin başarısı veya başarısızlığı değerlendirirken birçok faktörü de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Yukarıda Türkiye örneklerinde gerrymandering ile seçim bölgelerinin sınırlarını değiştirdikten sonra söz konusu bölgede seçim sonuçlarının iktidar partisi lehine veya aleyhine değişmesinde Kırşehir ve Osman Bölükbaşı örneğinde olduğu gibi Türkiye'de siyasi parti liderlerinin doğup büyüdüğü şehirlerde gördüğü ilgi, 1957 genel seçimlerinde tek başına iktidar olma başarısını göstermesine rağmen geçmiş yıllardaki seçimlere kıyasla Demokrat Parti'nin yaşadığı oy kaybı, Çankaya ve Yenimahalle ilçeleri gibi bazı şehirlerde ve ilçelerde bazı siyasi partilerin değişmeyen ciddi oy potansiyeline sahip olması gibi faktörler de unutulmamalıdır.

Notlar

[i] Literatürde seçim bölgelerinin "*milli çevre*", "*geniş çevre*" ve "*dar çevre*" olmak üzere üç farklı biçimde ifade edildiği görülmektedir. Milli çevre ile ülke sınırlarının tamamı bir seçim çevresi kabul edilmektedir. Geniş çevrede ülke sınırları iki ya da daha fazla milletvekili çıkaracak şekilde seçim bölgelerine ayrılmaktadır. Dar bölgede ise her bir seçim çevresinden bir milletvekili seçilmektedir (Ormanoğlu, 2019: 202).

[ii] Politik manipülasyonlar konusunda şu kaynaklara müracaat edilebilir: (Aktan, 1992; 1994; Şener, 2020; 2021).

[iii] Patrick Henry ve anti-federalist müttetiklerinin 1789'da Virginia Eyaleti Delegeter Meclisi'nin kontrolünü ellerinde tuttukları dönemde, Virginia'nın 5. kongre bölgesinin sınırlarını yeniden dizayn etmeleri, James Madison'ı James Monroe'nun adaylığı yoluyla ABD Temsilciler Meclisi dışında tutma

girişiminde bulunmaları, gerrymandering olarak değerlendirilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: (Hunter, 2011).

[iv] Gerrymandering kelimesi, 1812 yılından itibaren oldukça sık kullanılmaya başlanmış ve bu kullanımın artması ile birlikte 1848 yılında sözlüklere konu edilmiş ve ilk kez 1868 yılında da ansiklopedi maddesi olarak işlenmiştir. Gerrymandering zaman içerisinde ABD'de de başka eyaletlerin valilerin ismi ile (Texas Valisi Rick Perry ve California Valisi Jerry Brown'un isimlerine ("*perrymandering*" ve "*jerrymandering*") atıfla anılsa da seçim bölgelerinin siyasi amaçlarla yeniden çizilmesi uygulamasının tüm dünyada kabul gören şekli gerrymandering olarak kabul edilmiştir (Tunç vd., 2014: 100).

[v] Gerrymander sözcüğü ilk kez 26 Mart 1812'de Boston Gazetesi'nde kullanılmıştır. Çalışmada da yer verilen karikatür, Boston'da yaşayan 19. yüzyılın başlarında bir ressam, tasarımcı ve oymacı olan Elkanah Tisdale tarafından çizilmiştir. Demokratik cumhuriyetçileri desteklemek için Massachusetts yasama organı tarafından oluşturulan, yeni çizilen, Güney Essex eyalet senato seçim bölgesine tepki olarak yapılmıştır. Karikatür, eyaletin tuhaf şeklini ejderha benzeri bir canavar olarak hicvetmiş ve bir semendere benzetilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: (Griffith, 1907).

[vi] ABD siyasi tarihinde gerrymandering ile ilgili olarak kapsamlı bilgiler için şu kaynaklara müracaat edilebilir: Mcgann vd., 2016; Ruiz, 2019; Engstrom, 2016; Ansolabehere & Palmer, 2016.

Ayrıca, ABD siyasi tarihinde gerrymandering örnekleri için bkz: (Wikipedia, 2021).

Kronolojik özetlemede bu kaynaklardan yararlanmış bulunuyoruz.

[vii] ABD siyasi tarihinde bir başka ilginç teknolojik gerrymandering örneği de Texas eyaletinde uygulanan REDAPPL isimli programdır. Yeniden seçilme arzusu ile program aracılığıyla geçmiş yıllara ait seçimlerde seçmenlerin hangi partileri tercih ettiklerinden seçmenlerin ırk, din vs. demografik özellikleri analiz edilmiştir. Bu uygulamanın amacı ise elde edilen bu veriler sayesinde Texas eyaletinin seçim bölgelerini yeniden dizayn etmektir (Kırt, 2010: 23-24).

[viii] ABD Federal Yüksek Mahkemesi Davis v. Bandemer davasında, seçim çevresi oluşturulmasında dolaylı veya doğrudan ayrımcılık yapılmasını, bu ayrımcılığı kanıtlayan delillerin olmasını (iktidarda bulunan aday veya partinin diğerleri aleyhine ve kendi lehine olacak şekilde düzenleme yapması, seçim bölgelerinin sıra dışı şekiller oluşturacak şekilde düzenlenmesi, seçim bölgelerinin adil olmayan bir şekilde hazırlanması, partizanca oy kullanılması) anayasaya aykırı olarak değerlendirmiştir (Kırt, 2010: 29). ABD siyasi tarihindeki gerrymandering ile ilgili bu önemli karar için bkz.: Davis v. Bandemer, 478 U.S. 109 (1986).

[ix] Türkiye siyasi tarihinde gerrymandering ile ilgili olarak kapsamlı bilgiler için şu kaynaklara müracaat edilebilir: (Karamustafaoğlu, 1970; Teziç, 2014; Yavaşgel, 2014; Tunç, vd. 2014; Safi & Kurşuncu, 2019; Ormanoğlu, 2019). Ayrıca Türkiye siyasi tarihinde gerçekleşen seçimler ve sonuçları için bkz.: T.C. Yüksek Seçim Kurulu. <https://www.ysk.gov.tr/>

Kronolojik özetlemede bu kaynaklardan yararlanmış bulunuyoruz.

[x] Cumhuriyetçi Millet Partisi, 27 Ocak 1954'te kapatılan Millet Partisi'nin yerine 10 Şubat 1954 tarihinde kurulan yeni partinin adıdır.

[xi] 14.03.2013 tarih ve 6447 sayılı kanun ile 6360 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmış ve Ordu ili de büyükşehir belediyesi kurulacak iller arasına dâhil edilmiştir.

[xii] 6360 Sayılı Kanun'un Türk kamu yönetiminde meydana getirdiği değişiklikler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: (Şataf, Toprak & Yay; 2014).

Kaynakça

Aktan, C. C. (1992). *Politik Yozlaşma ve Kleptokrasi (1980-1990 Türkiye Deneyimi)*. İstanbul: AFA Yayınları.

Aktan, C. C. (1994). *Temiz Toplum ve Temiz Siyaset*. İzmir: T Yayınları.

Aktan, C. C. (2017). *Demokrasi Eleştirisi ve Demarşi*. Ankara: Orion Kitabevi.

Aktan, C. C. (2022). Hileli seçim bölgesi taksimatı (gerrymandering): Kamu tercihi perspektifi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 14 (1): 1-20.

Anderson, A. & Dahlstrom, W. (1990). Technological gerrymandering: How computers can be used in the redistricting process to comply with judicial criteria. *The Urban Lawyer*. 22 (1): 59-77.

Ansolabehere S. & Palmer, M. (2016). A two-hundred-year statistical history of the gerrymander. *Ohio State Law Journal*. 77 (4): 741-762.

Cox, A. B. & Holden, R. T. (2011). Reconsidering racial and partisan gerrymandering. *The University of Chicago Law Review*. 78 (2011): 553-604.

Duignan, B. (2022). Gerrymandering. (Erişim: 22.10.2022), <https://www.britannica.com/topic/gerrymandering>

Engstrom, E. J. (2016). *Partisan Gerrymandering and The Construction of American Democracy*. U.S.A: The University of Michigan Press.

Erçel, K. (2017). ABD'ye Özgü Kavramlar Sözlüğü: "Gerrymander". (Erişim: 22.10.2022), <https://birikimdergisi.com/haftalik/8244/abd-ye-ozgu-kavramlar-sozlugu-gerrymander>.

Fair Districts PA, (2021). About Gerrymandering. (Erişim: 22.10.2022), <https://www.fairdistrictspa.com/the-problem/about-gerrymandering>.

Griffith, E. (1907). *The Rise and Development of the Gerrymander*. Chicago: Scott, Foresman.

Honner, P. (2017). The Math Behind Gerrymandering and Wasted Votes. (Erişim: 22.10.2022), <https://www.quantamagazine.org/the-math-behind-gerrymandering-and-wasted-votes-20171012/#>.

Hunter, T. (2011). The first gerrymander? Patrick Henry, James Madison, James Monroe and Virginia's 1788 congressional districting. *Early American Studies*. 9 (3): 781-820.

Karamustafaoğlu, T. (1970). *Seçme Hakkının Demokratik İlkeleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Kırıt, E. (2010). Gerrymandering ve demokratik seçimler üzerine. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 16 (1-2): 15-38.

McGann, A. J., Smith, C. A., Latner, M. & Keena, A. (2016). *Gerrymandering in America: The House of Representatives, the Supreme Court, and the Future of Popular Sovereignty*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ormanoğlu, H. D. (2019). *Demokratik sistemlerde temsilde adalet ilkesinin gerçekleştirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi

Pierce, O., Larson, J. & Beckett, L. (2011). Redistricting, a Devil's Dictionary. (Erişim: 22.10.2022), <https://www.propublica.org/article/redistricting-a-devils-dictionary>.

Ruiz, M. P. (2019). The Erosion of Democracy: Gerrymandering in the United States. Dissertations and Theses. UNI. 954. (Erişim: 22.10.2022), <https://scholarworks.uni.edu/etd/954>

Safi, İ. & Kurşuncu, T. (2019). Siyasal partizanlığın bir göstergesi olarak seçim hileleri ve Türkiye'deki bazı uygulamaları. *İktisadi, İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*. 4 (8), 46-71.

Sartori, G. (1997). *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği: Yapılar, Özendiriciler ve Sonuçlar üzerine Bir İnceleme*. (Çev: E. Özbudun). Ankara: Yetkin Yayınları.

Stephanopoulos, N. & McGhee, E. (2014). Partisan gerrymandering and the efficiency gap. *Public Law and Legal Theory Working Paper* No: 493.

Şataf, C., Toprak, D. & Yay, S. (2014). Türkiye'de 6360 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun Getirdiği Yeni Mali Düzenlemeler. 2. Uluslararası Davraz Kongresi: Küresel Sorunlar ve Çözüm Arayışları. Isparta. 773-800.

Şener, T. (2020). *Siyaset, Medya ve Seçmen*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Şener, T. (2021). Siyasal İletişim Bağlamında Siyasal Manipülasyonun Değerlendirilmesi. İçinde: *Teori ve Uygulamada Kamu Yönetimi ve Siyaset Alanında Yaşanan Bilimsel Gelişmeler*. (Ed: Ş. Karabulut). Ankara: Gazi Kitabevi. 251-271.

YSK. (2021). (Erişim: 22.10.2022), <https://www.ysk.gov.tr/>

Teziç, E. (2014). *Anayasa Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

The Boston Gazette. (2012). Library of Congress Newspaper, Serials and Government Publications Division.

- Tunç, H., Erdoğan, M., Yurtlu, F., Ölmez, G. & Çıtak, H. A. (2014). *Seçim Sistemleri ve Türkiye'de (Gerrymandering) Seçim Hilesi Uygulamaları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Whyte, N. & Riley, J. (2000). A Note on Gerrymandering. (Erişim: 22.10.2022), <https://www.ark.ac.uk/elections/ggerrymandering.htm>.
- White, B. R. (1985). U.S. Reports: Davis v. Bandemer, 478 U.S. 109. [Periodical] Retrieved from the Library of Congress, (Erişim: 22.10.2022), <https://www.loc.gov/item/usrep478109/>
- Wikipedia (2021). Gerrymandering in the United States. (Erişim: 22.10.2022), https://en.wikipedia.org/wiki/Gerrymandering_in_the_United_States
- Wikipedia (2022). Gerrymandering. (Erişim: 22.10.2022), https://en.wikipedia.org/wiki/Gerrymandering#/media/File:The_Gerry-Mander_Edit.png.
- Yavaşgel, E. (2014). *Temsilde Adalet ve Siyasal İstikrar Açısından Seçim Sistemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Extended Summary

Purpose

Gerrymandering is the process of drawing constituency boundaries for the benefit of a political party or political group. In the study, after mentioning the definition and purpose of gerrymandering, its types and effects will be mentioned. Later, gerrymandering will be explained with various examples and in the last part of the study, examples from both the USA and Turkey will be discussed. In the conclusion part, a general evaluation of gerrymandering will be made.

Literature Review

Gerrymandering is not a new form of political manipulation, efforts to manipulate constituencies date back to 1789. The word gerrymander derives from Elbridge T. Gerry, the governor of the state of Massachusetts, who signed a law creating a salamander-shaped territory in 1812. Governor Gerry approved the law that foresees a change in electoral districts to provide political advantage to democratic republicans, after this change, that electoral district was compared to a salamander on the map and this figure was published in the Boston Newspaper. This form is included in the study, moreover, archive scanning has been made in many newspapers and other sources from the past to the present. In particular, the references written on political partisanship, vote preference, gerrymandering and elections, which were written about the political history of the USA and Turkey, were also reached. It has been concluded that the general tendency of these references is that gerrymandering is evaluated as an election fraud that fails democracy. Unfortunately, it is another result of the literature review that the studies on political partisanship, vote preference, gerrymandering, and elections in Turkish literature are quite insufficient. Therefore, it is thought that the study will eliminate this deficiency in the Turkish literature.

Design/Methodology/Approach

In the study, gerrymandering was examined in the USA and Turkey. Therefore, the election history of the two countries was examined and it was analyzed whether the desired goal was achieved with gerrymandering. In addition, the reasons for this failure are also discussed in the periods when the desired goal is not achieved with gerrymandering. At the end of the study, these results were evaluated in general and gerrymandering was criticized.

Findings

Gerrymandering is an attempt to destroy political competition and fail democracy, leading to the manipulation of election results and affecting the outcome of the elections. Gerrymandering is an application that brings votes to some

political parties and causes others to lose votes. Along with all these negativities, it is inevitable that political partisanship and polarization will increase, and naturally the peace of the society will be disturbed. Unfortunately, it is seen that it is frequently applied in the history of democracy and elections. Moreover, gerrymandering is not only a practice unique to the USA where the concept emerged, but has also been seen in Turkey. Just like in the USA, thanks to gerrymandering, it is possible to achieve the desired goals for the ruling parties, and sometimes, for whatever purpose, it has failed. It should be emphasized that while evaluating the success or failure of gerrymandering, it is necessary to consider many factors.